

แนวคิดรูปแบบของไทย ผ่านภูเขาแห่งความศรัทธา ตามรอยการวิเคราะห์ของเพลโต

พิมพ์วิดี เอี่ยมอรุณพงษ์

หัวหน้าสำนักงานพัฒนาวิชาการและวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

ภูเขาในที่นี้ไม่ใช่ภูเขา แต่เป็นภูเขาที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่แห่งความศรัทธา และอยู่บนยอดเจดีย์ตามคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางแห่งจักรวาล บทความนี้เป็นการวิเคราะห์แนวคิดรูปแบบของไทยผ่านสัญลักษณ์ของภูเขาแห่งความศรัทธาโดยใช้ทฤษฎีแบบของเพลโต โดยการทบทวนวรรณกรรม การเกิดปรากฏการณ์และการตีความด้านคติความเชื่อ ซึ่งการวิเคราะห์ทฤษฎีแบบของเพลโตกับแนวคิดของไทยสามารถนำมาอธิบายเป็นการรับรู้เชิงรูปธรรมในโลกสมมติ และการรับรู้เชิงปัญญาในโลกแห่งแบบ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1. จินตนาการ 2. ความเชื่อ 3. เหตุผล และ 4. ปัญญาที่แท้จริง การรับรู้เชิงรูปธรรมสอดคล้องกับการเข้าถึงความรู้ในรูปแบบความรู้เชิงบริสุทธิ์ โดยใช้ตัวอย่างจากการสร้างศาสนสถานในประเทศไทยที่แสดงรูปแบบจากอิทธิพลความเชื่อของภูเขาและการยอมรับแนวคิดที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

คำสำคัญ : ทฤษฎีแบบ, ไตรภูมิ, รูปธรรม, นามธรรม

1. บทนำ

มนุษย์ทุกคนถูกรอบล้อมด้วยสภาวะแวดล้อม 3 อย่าง อย่างแรกเรียกว่า ภูมิวัฒนธรรม คำว่า ภูมิวัฒนธรรม ไม่ได้หมายความว่าถึงภูมิประเทศ แต่หมายความว่าถึงความสัมพันธ์ของคนที่มีต่อภูมิประเทศ ไม่ใช่ภูเขา แต่คนใช้ประโยชน์จากภูเขาอย่างไร คนมีความสัมพันธ์กับภูเขาอย่างไร อย่างนี้เรียกว่าภูมิวัฒนธรรม อย่างที่สองเรียกว่า นิเวศวัฒนธรรม หมายความว่าถึง ภูเขา แม่น้ำ ทะเล ฯลฯ มนุษย์ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศนั้นได้อย่างไร และสุดท้ายเรียกว่า สังคมวัฒนธรรม ดังนั้น ถ้าได้ศึกษาวัฒนธรรมอย่างมีพลวัตแล้ว เป็นที่เข้าใจได้ว่า มนุษย์ได้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอะไร แต่ไม่ได้หมายความว่าถึงการศึกษาสิ่งแวดล้อม แต่ศึกษาว่ามนุษย์สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้นได้อย่างไร ทั้ง 3 อย่าง ไม่ว่าจะเป็น ภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรม หรือสังคมวัฒนธรรม ได้พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งจากปัจจัยภายในและ/หรือปัจจัยภายนอก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553)

การนำสัญลักษณ์ของภูเขาซึ่งไม่ใช่ภูเขาในโลกแห่งความเป็นจริง แต่เป็นภูเขาที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่แห่งความศรัทธา และอยู่บนยอดเจดีย์ตามคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางแห่งจักรวาล โดยนำสัญลักษณ์ของภูเขามาวิเคราะห์กับแนวคิดรูปแบบของไทยและประยุกต์ใช้กับทฤษฎีแบบ (Theory of Forms) ของเพลโต (Plato) ซึ่งเป็นทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่มีการผสมผสานอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องธรรมชาติของการเลียนแบบในเรื่องเกี่ยวกับ “แบบ” (Forms) หมายความว่า วัตถุหรือสิ่งของทางกายภาพ หรือการกระทำต่างๆ ที่มองเห็นได้ในโลกของเรา เช่น “ความงาม” “ความดี” และ “ความยุติธรรม” ที่ปรากฏบนโลก โลกที่เป็นวัตถุ สิ่งของ การกระทำต่างๆ ล้วนมีส่วนร่วมใน “แบบของความเป็นนามธรรม” ซึ่งเพลโต นักปรัชญาชาวกรีก เรียกว่า “โลกที่สามารถเข้าใจได้” (the Intelligible World) โลกของ “แบบ” (Forms) ที่ไม่ต้องอาศัยเรื่องของกาลเวลา ไม่ต้องอาศัยเรื่องของที่ว่าง เพลโตถือว่าโลกมีอยู่ 2 โลก คือ โลกแห่งวัตถุ (Material World) ซึ่งเป็นโลกที่รู้ได้ทางประสาทสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย เหล่านี้ทำให้มนุษย์รู้จัก รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ซึ่งเพลโตถือว่าเป็นโลกแห่งผัสสะ (Sensible World) ซึ่งโลกแห่งวัตถุนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่เพียงชั่วคราว มีแล้วก็เปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่ (Subjective Reality) เป็นโลกแห่งมายาที่ไม่จริงแท้ ซึ่งเป็นโลกแห่งความไม่สมบูรณ์ ส่วนโลกที่สมบูรณ์นั้น เพลโตเชื่อว่าเป็นโลกแห่งสัจจะแท้ (The Absolute Reality) ที่ไม่แปรปรวน เป็นโลกนิรันดร์ นั่นคือโลกแห่งแบบ (World of Forms or Pattern) หรือโลกเหนือประสาทสัมผัส (Transcendental World) หรือโลกแห่งมโนภาพ (World of Idea) ทฤษฎีแห่งมโนภาพ (Idea) หรือ “แบบ” (Forms) ของเพลโต หรือทฤษฎีแบบ (Theory of Forms) ได้อธิบายถึงธรรมชาติของการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งต่างๆ (ทวีเกียรติ ไซยงยศ, 2552) ซึ่งบทความนี้ เป็นการนำทฤษฎีแบบมาวิเคราะห์กับแนวคิดรูปแบบของไทย โดยผ่านภูเขาแห่งความศรัทธาตามรอยการวิเคราะห์ของเพลโต

2. คำถามการวิจัย

ทฤษฎีแบบของเพลโตสามารถประยุกต์ใช้กับความเชื่อและความศรัทธาของคนไทยได้อย่างไร

3. วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่และความสัมพันธ์ทางศาสนา-จินตภาพ โดยการจำลองเชิงพลวัตที่สามารถนำมาวิเคราะห์ใช้กับทฤษฎีแบบของเพลโต ทั้งเรื่องความเชื่อและความศรัทธาของคนไทย โดยนำแนวความคิดเรื่องไตรภูมิมาเปรียบเทียบกับทฤษฎีแบบตามแนวคิดของเพลโต และรูปแบบของภูเขาในเชิงสัญลักษณ์

4. วิธีวิจัย

1. การทบทวนวรรณกรรม และวิเคราะห์ รวมถึงการเปรียบเทียบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดผ่านความเชื่อ
ภูเขาในสังคมไทย
2. วิธีเชิงอุปนัยโดยการรวบรวมข้อเขียนและข้อสังเกตจากการตีความหมายของปรากฏการณ์ในลักษณะ
ความสัมพันธ์ของโลกกายภาพกับมิติทางสังคม และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. ทฤษฎีแบบของเพลโตต่ออทธิพลแนวความคิด

เป็นเวลากว่า 2,500 ปี ที่หลักปรัชญาของเพลโตมีอิทธิพลต่อแนวความคิดในการศึกษาด้านต่างๆ เช่น ปรัชญา จิตวิทยา ธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์ เพลโตเป็นนักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของโลก เพลโตเกิดเมื่อ 427 ปีก่อนคริสต์ศักราช ที่กรุงเอเธนส์ ประเทศกรีซ เพลโตได้ศึกษาวิชาการด้านต่างๆ กับ โซเครตีส (Socrates) ผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งทฤษฎีแบบ (Theory of Forms) ของเพลโต เป็นทฤษฎีที่ได้รับแนวความคิดทางปรัชญามาจากโซเครตีสที่ว่า ความรู้ทั้งปวงมาจากแบบ และทฤษฎีที่ว่าด้วยแบบนี้เป็นหัวใจหลักของปรัชญาทั้งหมดของเพลโต แต่ทฤษฎีของเพลโตแตกต่างจากโซเครตีส เนื่องจากเพลโตได้นำมาขยายเนื้อหาทางอภิปรัชญาที่กว้างขวางขึ้น โดยแบบของเพลโตมีความเป็นอิสระและอยู่เหนือจิต และได้นำหลักปรัชญานี้มาพิจารณาความเป็นไปของธรรมชาติ ซึ่งสรุปว่า ไม่มีสรรพสิ่งใดๆ ในโลกนี้ที่มีลักษณะแน่นอนตายตัว (ทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2552)

“แบบ” ของเพลโต เป็นการอธิบายถึง วัตถุสิ่งของที่สามารพบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งจำลองมาจากของจริงหรือต้นฉบับ สิ่งที่เป็นแม่แบบหรือต้นฉบับนั้นได้แก่ “แบบ” (Forms) หรือ “มโนคติ” (Ideas) ซึ่งในการศึกษาเรื่องของแบบนั้น จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ (ปัญญา) ของเพลโต ตามทัศนะของเพลโตเห็นว่า ความรู้ (ปัญญา) อันบริสุทธิ์ เป็นความรู้ที่แท้จริง ความรู้ชนิดนี้ได้มาจาก 2 ทาง คือ ความรู้ที่ได้จากการคำนวณ และจากสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ แต่ความรู้อันบริสุทธิ์เป็นความรู้ที่เป็นความจริงสูงสุดหรือมโนคติ ซึ่งได้มาจากการใช้ปัญญาหรือพุทธิปัญญา (สภาพจิตที่รับรู้มโนคติโดยตรงเป็นสภาพจิตที่บริสุทธิ์ อยู่เหนือการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส) และความรู้ที่แท้จริงตามหลักปรัชญาของเพลโตจากระดับขั้นต่ำสุดจนถึงระดับขั้นสูงสุด ตามลำดับความสำคัญของเหตุผลมี 4 ประการ (Capistran, 2000) ดังต่อไปนี้

1. จินตนาการ (Imagining) คือ ภาพที่จิตรับรู้เป็นจินตภาพ การรับจินตภาพเรียกว่า จินตนาการ เพราะภาพที่จิตคิดเห็นเป็นแค่ภาพเหมือนหรือเงาของวัตถุ
2. ความเชื่อ (Belief) คือ หากมนุษย์เราคิดถึงใครมาก อาจสร้างจินตนาการถึงรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทางของเขา แต่ตัวเขาที่เห็นในจินตนาภาพย่อมสั้ตัวเขาที่ไปพบปะพูดคุยจริงๆ ไม่ได้ การได้พบตัวจริงถือว่าเป็นความรู้ระดับสัญชาตญาณ ซึ่งเรียกความรู้ระดับนี้ว่าความเชื่อ
3. เหตุผล (Reasoning) การทำให้พบสิ่งที่เป็นสากลด้วยเหตุผล
4. พุทธิปัญญา (Perfect Intelligence) หมายถึง สภาพจิตที่รับรู้มโนคติโดยตรง และจิตเป็นอิสระจากสิ่งรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส จิตเข้าถึงมโนคติได้โดยไม่ต้องผ่านสัญลักษณ์ พุทธิปัญญาเป็นความรู้ที่แท้จริง เพราะเข้าถึงความจริงสูงสุดคือมโนคติ ความรู้จึงหมายถึงการรู้จักมโนคติ (Ideas) เช่น แบบของสามเหลี่ยม แบบของมนุษย์ที่แยกจากสิ่งที่เป็นวัตถุกายภาพเป็นรูปทรงสามเหลี่ยม ที่เป็น “แบบบริสุทธิ์ (Pure Form)” โดยไม่ต้องใช้อ้างอิงสัญลักษณ์จากสิ่งที่มีมองเห็นอีกต่อไป

6. ไตรภูมิ (Tribhumi)

ไตรภูมิ หรือ ไตรโลก หมายถึง สามโลก ซึ่งเป็นคติเกี่ยวกับโลกสัณฐานตามความเชื่อในพุทธศาสนา ไตรภูมิ ประกอบด้วย กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ และไตรภูมิได้กล่าวถึง โลกมนุษย์ นรก และสวรรค์ สำหรับคนไทยได้รับความรู้เรื่องไตรภูมิมาพร้อมๆ กับการรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ไตรภูมิได้กล่าวถึงจักรวาลที่มีโลกซึ่งมนุษย์อาศัยอยู่นี้เป็นหน่วยหนึ่งของอนันตจักรวาลอันหาขอบเขตจำกัดไม่ได้ จักรวาลใดๆ ย่อมมีสภาพเหมือนกันทั้งสิ้น ในจักรวาลหนึ่งๆ นั้น มีเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลาง และมีเขาสัตตบริภัณฑ์ล้อมอยู่โดยรอบเป็นวงแหวนเจ็ดวง ทั้งเขาพระสุเมรุและเขาสัตตบริภัณฑ์ถูกห้อมล้อมด้วยสี่ทันดรสมุทรที่แผ่กว้างไปทุกทิศจนรอบจักรวาล รอบนอกของเขาสัตตบริภัณฑ์ในทิศใหญ่ทั้งสี่ทิศ เป็นที่ตั้งของทวีปใหญ่ 4 ทวีป และทวีปน้อยอีก 4 ทวีป ซึ่งทวีปใหญ่ทั้ง 4 ได้แก่ อุตตรกุรุทวีปที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเขาสพระสุเมรุ บุรพวิเทหทางทิศตะวันออก ชมพูทวีปทางทิศใต้ และอมรโคยานทางทิศตะวันตก ทวีปใหญ่แต่ละทวีปเป็นที่เกิดของมนุษย์ มนุษย์แต่ละทวีปจะมีลักษณะเฉพาะของตน แต่เฉพาะในชมพูทวีปเท่านั้น ที่เป็นดินแดนที่เกิดของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระเจ้าจักรพรรดิ (พระศรีสุธรรมเมธี, 2553)

ความเชื่อเรื่องไตรภูมิกับวิถีชีวิตในพุทธศาสนาของสังคมไทยมีมายาวนาน ไม่น้อยกว่า 660 ปี นับตั้งแต่ครั้งสมเด็จพระนารายณ์ (พระมหากษัตริย์ราชที่ 7) กษัตริย์องค์ที่ 7 แห่งกรุงสุโขทัย ทรงพระราชนิพนธ์ไตรภูมิอภินิหารหรือไตรภูมิพระร่วง หนังสือฉบับนี้ได้ตกทอดเป็นมรดกความเชื่อทางพุทธศาสนาจวบจนปัจจุบัน ทำให้แนวความคิดและคติความเชื่อเรื่องภูมิจักรวาลที่มีมาก่อนพุทธกาลในศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ที่อธิบายถึงเรื่องไตรภูมิ เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด บาปบุญคุณโทษ ตามแนวทางปรัชญาในพระพุทธศาสนา และเรื่องอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ศิลปกรรมไทยทุกประเภท ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานประณีตศิลป์ และศิลปะพื้นบ้าน (ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน), 2555) โดยผ่านเรื่องราวทางเนื้อหาด้านความเชื่อเรื่องไตรภูมิโดยตรง หรือการแสดงรูปสัญลักษณ์ เพื่อแทนความหมายที่เป็นภพภูมิต่างๆ รวมถึงพระพรหมในคติพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพรหมชั้น “รูปพรหม” ในไตรภูมิ พระร่วงฉบับกรุงธนบุรี ในคติพุทธศาสนา พระพรหมเป็นชาวสวรรค์ชั้นสูงชั้นหนึ่งที่สูงกว่าเทวดาทั่วไป เรียกว่า “พรหม” พระพรหมยังอยู่ในกามาวจรภพ มีการเวียนว่ายตายเกิด อยู่ในสวรรค์ที่เรียกว่าชั้นพรหม (พรหมภูมิ) พระพรหมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พรหมที่มีรูป เรียกว่า “รูปพรหม” มีทั้งหมด 16 ชั้น และพรหมที่ไม่มีรูป เรียกว่า “อรุพรหม” มีทั้งหมด 4 ชั้น โดยอรุพรหมจะสูงกว่ารูปพรหม (สมคิด สวญล้า, 2553) อรุพรหมเป็นพรหมที่ไม่มีรูป มีแต่นามชั้น 4 เช่น ในอรุภูมิทั้ง 4 ถึงแม้จะเรียกว่าภูมิ แต่ภูมินี้ไม่ปรากฏว่ามีรูปร่างสัณฐานอย่างหนึ่งอย่างใด เพราะเป็นภูมิที่มีแต่อาภาคว่าเปลือยอยู่ สำหรับอรุพรหมนี้เป็นพรหมที่ไม่มีรูป มีแต่นามชั้น 4 เกิดขึ้นติดต่อกันโดยไม่มีระหว่างคั่นนับตั้งแต่ภูิสันธิมา (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2535)

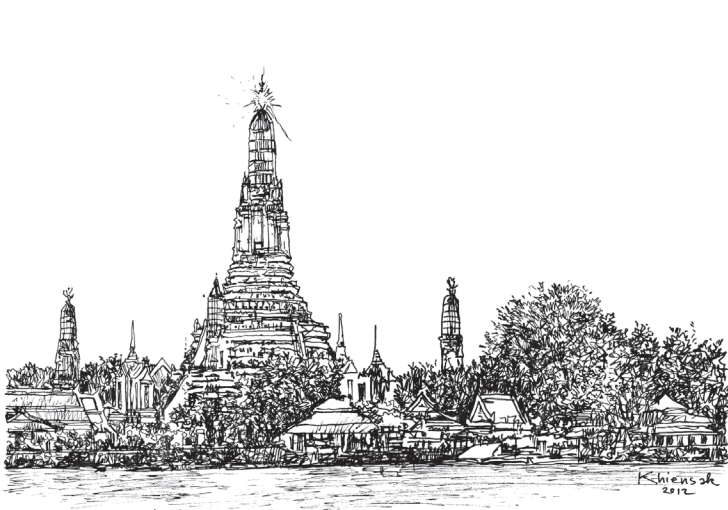
7. การนำทฤษฎีแบบของเพลโตมาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับภูเข

แนวคิดเกี่ยวกับภูเขานี้ ได้นำแนวคิดมาจากหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งจากการเสวนาหัวข้อ “ไตรภูมิ จักรวาลทัศน์ของชาวพุทธ ความเชื่อกับภูมิวัฒนธรรม” (ศรีศักดิ์ วลลิโถม และ รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล, 2554) ที่กล่าวถึง ภูเขาไว้ว่าเป็นสัญลักษณ์สากลอันเป็นตัวแทนของสิ่งที่เหนือโลก หรือการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับจักรวาลอันไพศาล หรือการเชื่อมต่อระหว่างรูปกับนาม หรือการเชื่อมระหว่างความคิดกับความจริง หรือการเชื่อมระหว่างความศรัทธาของผู้คน

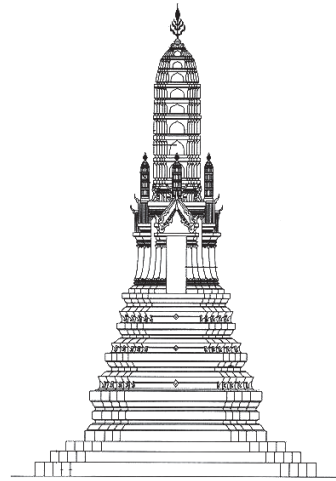
ของเพลโต

(ที่มา : 7wondersthailand, 2553. (ดัดแปลง))

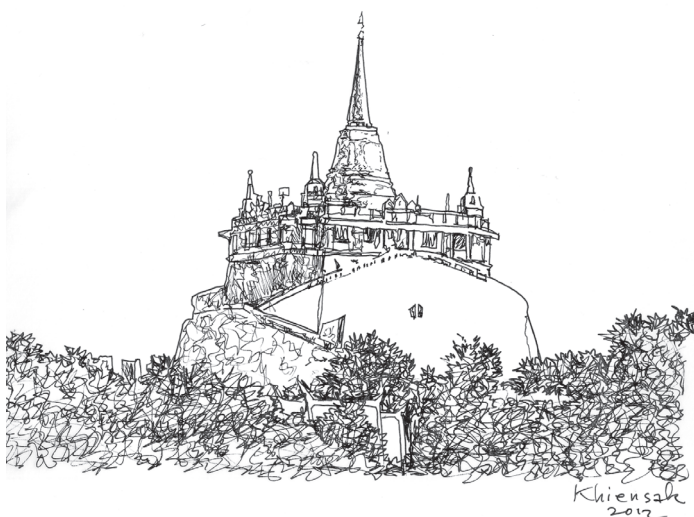
ก. วัดอรุณราชวราราม

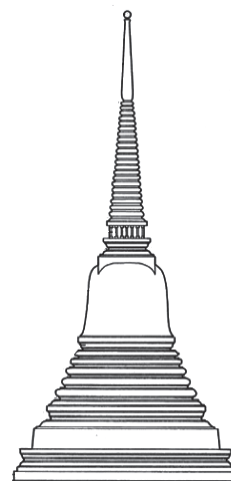
ข. รูปทรงของพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม

ภาพที่ 2 : วัดอรุณราชวราราม และพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม
(ที่มา : ภาพ ก. เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง, 2555 ภาพ ข. สมคิด จิระทัศนกุล, 2554. (ดัดแปลง))

ภาพที่ 2 ก. และ ข. แสดงภาพวัดอรุณราชวราราม และพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ซึ่งเป็นแบบที่มีความงดงามตามสถาปัตยกรรมไทยและได้สะท้อนภาพของไตรภูมิ จากส่วนเด่นชัดของลิเนรูปบรรพตหรือเขาพระสุเมรุ และรูปทรงของพระปรางค์ เป็น “ทรงจอมแห” ที่มีโครงสร้างเส้นรอบนอกเป็นลักษณะแอ่นโค้งเหมือนอาการทึงน้ำหนักตัวของ “แห” ที่ถูกยกขึ้น รูปทรงเช่นนี้ เคยถูกนำมาใช้ในการออกแบบพระเจดีย์สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การออกแบบ “รูปทรงจอมแห” อยู่ที่ยกเนินส่วนฐานด้วยการซ้อนชั้นจำนวนนับไม่ถ้วนเพื่อเป็นการเสริมให้อาคารมีความสูงมากๆ จึงต้องยึดส่วนของฐานให้กว้างขึ้นกว่าปกติ และเพียงพอให้สามารถเบียดทรุดทรงอาคารให้เกิดลักษณะที่แอ่นโค้งได้สำเร็จตามรูปทรงดังกล่าว เรือนธาตุกับส่วนยอดสะท้อนถึงความสุนทรีย์แห่ง “รูปทรง” ลักษณะใหม่ที่ตั้งงามอย่างหมดจด

ก. พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)

ข. ลักษณะเจดีย์ทรงระฆัง

ภาพที่ 3 พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และเจดีย์ทรงระฆัง
(ที่มา : ภาพ ก. เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง, 2555. ภาพ ข. พระพรหมพิจิตร, 2495. (ดัดแปลง))

จากภาพที่ 3 ก. และ ข. แสดงภาพพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร โดย สมัยรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้ก่อพระเจดีย์ทรงระฆังไว้บนยอดเขา เมื่อสร้างแล้วเสร็จ ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “บรมบรรพต” มีขนาดวัดได้โดยรอบ 8 เส้น 5 วา สูง 1 เส้น 19 วา 2 คอก มีบันไดเวียนขึ้นลง 2 ทาง คือทางทิศเหนือและใต้ และบุกระเบื้องโมเสกสีทองที่องค์พระเจดีย์ รวมทั้งสร้างพระเจดีย์องค์เล็กๆ รายรอบพระเจดีย์องค์ใหญ่ทั้ง 4 ทิศ* ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์บนลูกแก้ว ซึ่งพระบรมสารีริกธาตุบนยอดพระเจดีย์ภูเขาทองเป็นการประมวลภาพเขียนหลังพระประธานในพระอุโบสถเรื่องไตรภูมิพระร่วง (Golfreeze, 2007)

จากรูปทรงของพระปรางค์วัดอรุณราชวรารามและยอดเจดีย์ภูเขาทอง ทั้งในเชิงการออกแบบ รูปแบบ แผนผัง และองค์ประกอบตกแต่ง สามารถตอบรับกับแนวคิดในเรื่องของ “คติจักรวาล” ตามแนวคิดของไตรภูมิ และในทฤษฎีแบบของเพลโตที่อธิบายได้ชัดเจนว่า “แบบ” เป็นอสมภาวะ แต่ “แบบ” จะอยู่แยกต่างหากจากสิ่งที่ป็นวัตถุกายภาพ และแบบเป็น “ตัวแทน” หลักว่าด้วย เหตุผลในจักรวาล ดังนั้น รูปทรงของพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม และยอดเจดีย์ภูเขาทอง วัดสระเกศ จึงเป็นตัวแทนของภูเขาหอลอมรวมศรัทธาของผู้คนในประเทศไทย ประเด็นของภูเขาในทฤษฎีของ “แบบ” ที่เชื่อว่า เป็นเพียงเงาหรือภาพสะท้อน หรือลอกแบบมาจากมโนภาพในอีกทอดหนึ่ง เพราะถือว่าภูเขาเป็นมโนภาพหรือโลกแห่งแบบอันเป็นรูปธรรม และภูเขาเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นจริง เช่น คนกับเงา ถ้าไม่มีคนเงาของเขาก็เกิดขึ้นไม่ได้ ภูเขาจึงถูกสมมติขึ้นมาโดยอาศัยรูปร่างลักษณะในเชิงนามธรรม

8. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และอำนาจเหนือธรรมชาติ

โครงสร้างทางสังคมโดยพื้นฐานของมนุษย์ มีองค์ประกอบของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวพันของผู้คนอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มภายในพื้นที่ทางวัฒนธรรมเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและเป็นพลวัตเหล่านี้ เป็นหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ในท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น คือ สิ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิจักรวาลที่อยู่เบื้องหลังของภูมิวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคม และในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยมีสัญลักษณ์เป็นศูนย์กลางของจักรวาลของผู้คนในท้องถิ่นเชื่อมโยงกับคนที่ต่างชุมชนและต่างเผ่าพันธุ์อยู่ในบ้านเมืองเดียวกันได้อย่างราบรื่น

สภาพนิเวศตามธรรมชาตินั้น ประกอบด้วย แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ความเข้าใจเรื่องพลวัตของธรรมชาติแวดล้อมนั้น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในระบบนิเวศจากภูเขาสูงอันเป็นต้นน้ำลำธารไปจนถึงลำห้วย แม่น้ำ และหนองบึง ที่ไหลเวียนหมุนเวียนไปตามฤดูกาล การเชื่อมโยงของระบบนิเวศเหล่านี้ทำให้เกิดความสมดุลและรักษาคุณภาพของระบบนิเวศอันหลากหลายที่มีใช้มีเพียง “น้ำ” หรือ “ปลา” แต่คือสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติรวมทั้งมนุษย์ด้วย ในนิเวศตามธรรมชาติเหล่านี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควบคุมการใช้ทรัพยากรให้อยู่ร่วมกัน โดยมีการกำหนดพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ล่วงล้ำไม่ได้และให้ใช้ทำพิธีกรรมตามประเพณีในฤดูกาลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น สิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้จะทำหน้าที่ปกป้องรักษาและคุ้มครองมนุษย์ เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีความผูกพันอยู่ร่วมกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในท้องถิ่นเข้าใจร่วมกันและจดจำรวมทั้งเล่าสืบต่อกันมา (ศรีศักดิ์ วลัยโกตม, 2554)

9. สัญลักษณ์ระหว่างรูปธรรมกับนามธรรม

ลักษณะความเชื่อที่เกิดขึ้นเกิดจากจินตนาการและความรู้สึกเมื่อมนุษย์ได้สัมผัสธรรมชาติที่เรียกว่า “ภูเขา” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สากลอันเป็นตัวแทนของสิ่งที่เหนือโลก หรือการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์ตัวเล็กๆ กับจักรวาลอันไพศาล บางครั้งเป็นจุดเชื่อมระหว่างรูปธรรมกับนามธรรม ความคิดกับความจริง หรือบางครั้งเป็นจุดที่สามารถสร้างความศรัทธาของผู้คนในชุมชน ในอาณาจักร ในเมือง ในเชื้อชาติ ในกลุ่มความเชื่อ การเกิดขึ้นของคติปรัมปราในอดีตเกิดจากความจริงที่มองเห็นต่อเนื่องกับความคิดกับจินตนาการ รูปทรงของสถูปเจดีย์ได้ถอดความต่อเนื่องจากรูปทรงของภูเขาที่หล่อหลอมความศรัทธาของผู้คน เป็นศูนย์รวมความเชื่อในภูมิวัฒนธรรม ซึ่งทั้งความใหญ่ ความสูง ความมืดที่เกิดจากส่วนเว้าของภูเขา และได้สอดคล้องกับทฤษฎีโลกแห่งแบบ (World of Forms) ของเพลโต ซึ่งกล่าวว่าโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ทุกวันนี้เป็นโลกที่ถูกประทับ หรือทำสำเนาจากโลกแห่งแบบที่มีความสมบูรณ์และเป็นของจริง มนุษย์จะเข้าสู่โลกแห่งแบบได้ก็ต้องใช้เหตุผล เพื่อเข้าสู่แบบที่ยิ่งใหญ่กว่าแบบทั้งหลายนั้นคือ แบบแห่งความดี (Form of Goodness) ซึ่งจะเป็นเหมือนแสงอาทิตย์ที่ทำให้มนุษย์รู้เช่นเห็นแจ้งต่อโลกแห่งแบบทั้งโลก ดังนั้นความเชื่อ จึงเป็นเพียงจินตนาการ เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไม่มีอยู่จริง แต่ความเชื่อนั้นก็ทำให้มนุษย์เรามีความสุขมากขึ้นเมื่อเราได้เชื่อและปฏิบัติตาม (สมบัติ จันทรวงศ์, 2549)

10. ผลการทบทวนวรรณกรรมนำมาสู่การพรรณนา

การทบทวนวรรณกรรมนำมาสู่การพรรณนาและสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ และสนับสนุนความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่และความสัมพันธ์ทางศาสนา-จินตภาพ โดยการจำลองเชิงพลวัตของเพลโตที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกันรวมถึงความขัดแย้งของกระบวนการที่ตรงกันข้ามโดยธรรมชาติ และทางเลือกของการแสดงที่สร้างขึ้นเป็นปัจจัยภายในและภายนอกขอบเขตสำหรับสังคมไทยนั้น ทำให้ทราบถึงแนวความคิดเชิงมโนทัศน์ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสิ่งจำเพาะที่เกิดขึ้นในโลกซึ่งเป็นโลกที่เกิดจากการประทับของแบบทางมโนคติของเพลโตนั้นแสดงออกมาในรูปแบบของความคิดที่แสดงออกมานามธรรมของคติและความคิดที่บริสุทธิ์ เป็นการแสวงหารูปแบบของสิ่งต่างๆ เช่น มโนทัศน์ของความดี มโนทัศน์ของความเป็นมนุษย์ โดยนำเอาบริบททางความคิดพื้นถิ่น ได้แก่ ภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่นำเอาความเป็นเอกลักษณ์ทางพื้นที่มาผสมผสานกับความคิดทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นรูปแบบของความคิดที่มักเกิดขึ้นทั่วไปอย่างสากล โดยนำเอาจุดเด่นทางภูมิศาสตร์ที่มีความสำคัญและแสดงถึงการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์และธรรมชาติซึ่งในที่นี้ คือ ภูเขา เข้ามามีบทบาทในการแสดงออกถึงแนวความคิดและความสัมพันธ์ที่ผสมผสานอย่างแนบแน่นจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ระหว่างภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2554)

ถึงแม้ว่าแนวความคิดของเพลโตเป็นแนวคิดของสังคมด้านตะวันตก แต่เป็นแนวคิดสากลที่สามารถพบแนวคิดนี้ได้ทั่วไปในวัฒนธรรมทั้งจากทางตะวันตกตลอดจนฝั่งตะวันออกรวมทั้งสังคมไทย ความคิดที่เป็นมโนคติที่ชัดเจนที่สุดที่พบเห็นได้ คือ มโนคติเรื่องไตรภูมิที่ถูกถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับศาสนา ความดี ความชั่ว และภพภูมิ จนกระทั่งเรื่องการแบ่งโลกเป็นส่วนต่างๆ ตามความเชื่อจากพุทธคติ และนำแนวความคิดเรื่องแผนภูมิจักรวาลที่แสดงอย่างชัดเจนในงานศิลปะ วรรณกรรม และสถาปัตยกรรม (พระสมปอง มนต์ชาติ, 2553) โดยภูมิจักรวาลตามไตรภูมินั้นเป็นความคิดที่นำเสนอถึงแนวคิดของการทำความดี การประพฤติตนในศีลธรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี

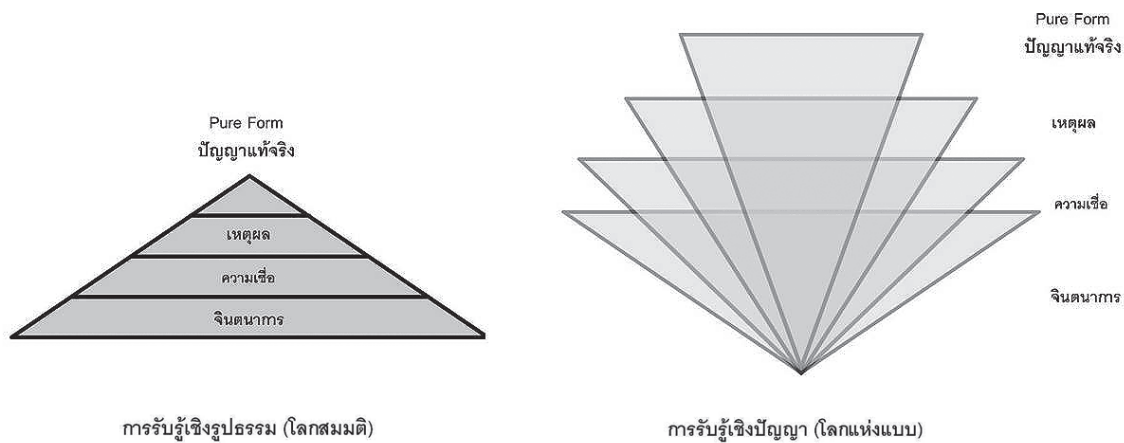
โดยกล่าวถึงบาปบุญคุณโทษ คนทำความดีย่อมได้รับกรรมดี คนทำความชั่วย่อมได้รับผลตอบแทน เช่น การแบ่งโลกเป็น 3 ภพภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และภูมิ (พระศรีสุธรรมเมธี, 2536) โดยแผนภูมิจักรวาลได้นำเอาระบบความคิดเชิงคติในวัฒนธรรมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น แกนกลางของจักรวาลมีภูเขาศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่อยู่ของผู้ที่กระทำแต่กรรมดี นั่นคือ เขาพระสุเมรุซึ่งเป็นศูนย์กลางของจักรวาล

แนวคิดเรื่องภูเขาที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาลดังกล่าวนี้ ถูกถ่ายทอดจากประเทศอินเดียสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ อาณาจักรขอม อาณาจักรทวารวดี และประเทศไทยในปัจจุบัน แนวคิดนี้เป็นแกนสารทางรูปธรรมและเป็นสิ่งเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ทำให้คนไทยและคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สร้างสิ่งที่เป็นตัวแทนของความศรัทธา เช่น การสร้างวัดวาอารามตามภูเขาสูงหรือในภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ราบได้สร้างสถูปและเจดีย์ต่างๆ โดยการพัฒนารูปแบบทางความคิดที่ว่า ภูเขาหรือสิ่งก่อสร้างรูปทรงคล้ายภูเขานั้น แสดงถึงการดำรงไว้ซึ่งหลักคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิ ความเป็นศูนย์กลางของจักรวาล (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม และ รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล, 2554) โดยมีความแตกต่างกันไปตามบริบททางท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ต่อการพัฒนาแบบทางสถาปัตยกรรมไทย เช่น การสร้างเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ ต่อมาได้มีการพัฒนาแนวคิดทางสถาปัตยกรรมจนสามารถพัฒนาแบบเป็นเจดีย์ทรงจอมแห เช่น พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม เพราะรูปแบบความคิดทางมนโคติ้นั้น เปรียบเสมือนสิ่งที่เป็นวัตถุจริงแต่ในทางกลับกันสิ่งที่เป็นสสารวัตถุนั้น เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสิ่งที่มากระทบแนวความคิดที่เป็นมนโคติ เปรียบเสมือนเงาของวัตถุที่แปรเปลี่ยนรูปร่างไปตามมุมมองตาของแสงที่มากระทบ ถึงแม้วัตถุต้นกำเนิดจะมีเพียงหนึ่งเดียวแต่เงาที่เกิดขึ้นบนพื้นนั้นมีมากมายหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับว่าเป็นเวลาใด แสงส่องมาในทิศทางใด

ดังนั้นความสัมพันธ์ของพื้นที่กับแนวความคิดคติของศาสนานั้น มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีแบบที่เพลโตเสนอไว้ คือ รูปแบบทางกายภาพนั้นเป็นรอยประทับของแบบในมนโคติ ซึ่งมนโคติเป็นความคิดในระดับสูงสุด ซึ่งผ่านการกลั่นกรองความคิดจากการรับรู้ ผัสสะ สัจจนนาการ สู่ความเชื่อ สู่แนวคิดเชิงเหตุผล และสรุปเป็นความคิดเชิงบริสุทธิ และสอดคล้องกับมนโคติของสังคมไทยในเรื่องราวของไตรภูมิที่เน้นเรื่องของความดีงามผ่านแผนภูมิจักรวาล และนำมาสู่รูปแบบทางธรรมชาติเป็นภูเขาที่เชื่อมโยงมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดจนการสร้างศิลปะ และสถาปัตยกรรม ที่นำเสนอรูปทรงของภูเขาผ่านแนวทางสถูปเจดีย์และพระปรางค์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งรูปทรงเหล่านี้ก่อให้เกิดการรับรู้และเกิดกระบวนการคิดหาทางไปสู่หนทางแห่งปัญญา ผ่านการรับรู้เรื่องราวผ่านรูปทรงของภูเขาและสิ่งปลูกสร้าง และเกิดจินตนาการเชื่อมโยงกับความเชื่อ และแนวคิดเชิงเหตุผลทำให้สะท้อนถึงแนวทางของความคิดเชิงอุดมคติ เรื่องของความคิดคติทางศาสนา ความดีงามในจิตใจ ซึ่งเมื่อความคิดเชิงมนโคติได้มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ซึ่งกรอบความคิดแบบมนโคติที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น นำมาทั้งความเปลี่ยนแปลงในทางที่สร้างสรรค์และทำลายต่อสภาพแวดล้อมทั้งเชิงนามธรรมและรูปธรรม

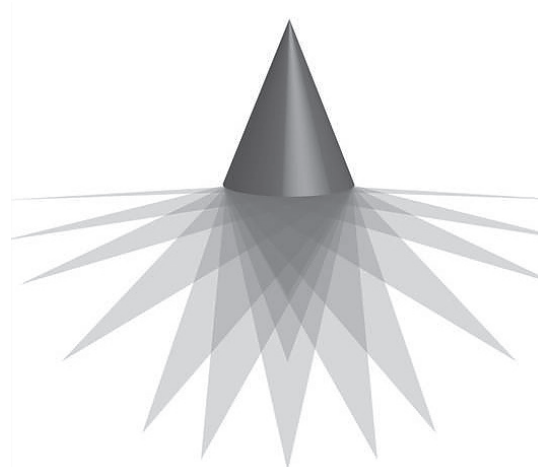
11. การวิเคราะห์ทฤษฎีแบบของเพลโตและแนวคิดของไตรภูมิ

การวิเคราะห์ทฤษฎีแบบของเพลโตกับแนวคิดของไตรภูมิ สามารถนำมาอธิบายเป็นการรับรู้เชิงรูปธรรม (โลกสมมติ) และการรับรู้เชิงปัญญา (โลกแห่งแบบ) ได้โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1. จินตนาการ 2. ความเชื่อ 3. เหตุผล และ 4. ปัญญาที่แท้จริง โดยเริ่มต้นจากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ โดยเพลโต นำเสนอว่า ความรู้ระดับล่างสุดคือ จินตนาการ เพราะเป็นความคิดที่เกิดจากการรับรู้จากสิ่งแวดล้อม (ภาพที่ 4)

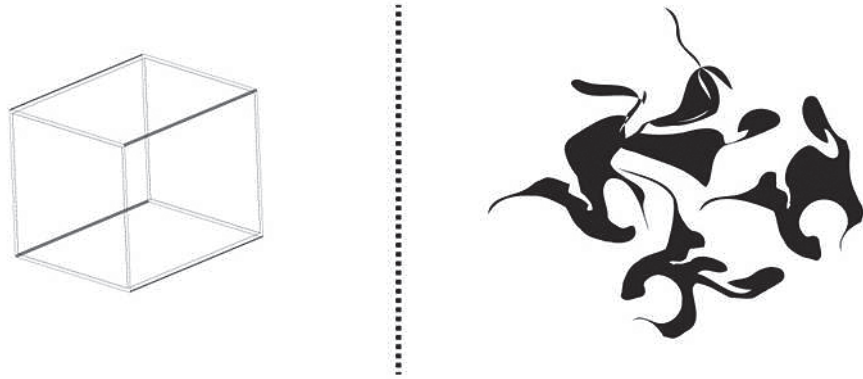
ภาพที่ 4 รูปธรรม (โลกสมมติ) และเชิงปัญญา (โลกแห่งแบบ)

จากภาพที่ 4 การรับรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ โดยเริ่มจากจินตนาการ ความเชื่อ เหตุผล และปัญหาแท้จริง ตามลำดับ เป็นแนวความคิดที่เรียกว่าแบบบริสุทธิ์ (Pure Form) เป็นรูปแบบของสามเหลี่ยม แบบของมนุษย์ที่แยกออกจากสิ่งที่เป็นวัตถุกายภาพเป็นรูปทรงสามเหลี่ยม เป็นรูปทรงที่มีโครงสร้างที่มีระเบียบมีความงาม (Tyson, 2012) สิ่งนี้เป็นสิ่งที่หล่อหลอมความคิดและความเชื่อทั้งในเรื่องจิตวิญญาณและหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต ซึ่งสิ่งที่พบในโลกปัจจุบันล้วนเกิดจากโลกแห่งแบบที่ทำให้สสารเกิดการรวมตัว โดยแบบที่แท้จริงทำให้เกิดสิ่งเฉพาะที่มีรูปร่างหรือรูปแบบที่ผิดเพี้ยนจึงเกิดความหลากหลายของธรรมชาติ โดยการรับรู้เชิงปัญญาเป็นการมองความว่างเปล่า การเข้าถึงระดับปัญญาริสุทธีนั้นทำให้มองเห็นความจริงซึ่งไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบ เพลโตมองว่า แบบบริสุทธิ์ (Pure Form) เป็นแบบที่สะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมนั่นเอง

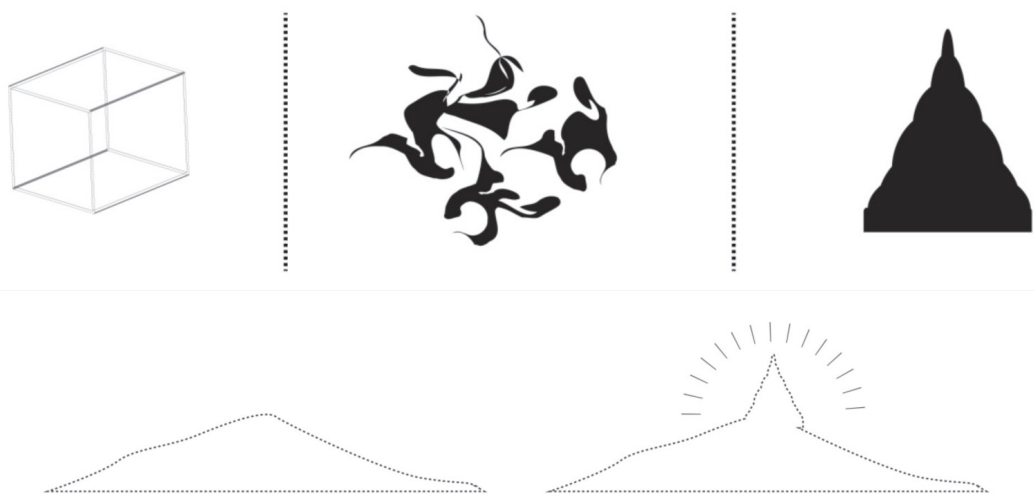
ภาพที่ 5 การวิเคราะห์ทฤษฎี “แบบ” ทั้งแนวคิดของเพลโตและแนวคิดของไทรกูมิ

ภาพที่ 5 แสดงถึงการเกิดภาพเสมือนจากวัตถุต้นแบบ เปรียบเทียบได้กับวัตถุที่ตั้งอยู่แล้วมีแสงส่องมากระทบทำให้เกิดเงาของวัตถุ ทำให้สสารมีความผิดเพี้ยนแตกต่างไปจากวัตถุต้นแบบ แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบความคิดของไทรกูมิกับแนวคิดของเพลโต

ภาพที่ 6 ภายภาพกับแนวความคิด เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปธรรมและนามธรรม

จากภาพที่ 6 ภายภาพกับแนวความคิด โดยผ่านรูปทรงของกล่องเปล่าและรูปทรงความเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นสิ่งที่สื่อผ่านความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปธรรมและนามธรรม ดังนั้นรูปแบบทางกายภาพ จึงมีความสัมพันธ์ทางใดทางหนึ่งกับความคิดเชิงนามธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อหรือมโนคติทางความคิด เช่นเดียวกับแนวความคิดทางระบบภูมิวัฒนธรรมที่รูปแบบทางกายภาพนั้นมีความสัมพันธ์กับรูปแบบความคิดเชิงจินตภาพได้ เช่น สัญลักษณ์ของภูเขาซึ่งหมายถึง สิ่งที่มีความหมายเหนือธรรมชาติ จากลักษณะทางกายภาพของภูเขาแสดงให้เห็นถึงการรับรู้เชิงรูปธรรมสามารถส่งผลต่อความคิดเชิงนามธรรมได้

ภาพที่ 7 รูปแบบทางกายภาพตามแนวคิดเพดโดและไทย

จากภาพที่ 7 รูปแบบทางกายภาพตามแนวคิดเพลโตและไทย เปรียบเทียบได้กับกล่องเปล่าที่ยังขาดรูปแบบในการจัดเรียง ตามแบบของเพลโต ซึ่งเปรียบเทียบได้ความคิดเชิงมโนคติเรื่องไตรภูมิ ที่ฝังรากเรื่องคติความเชื่อความดีงามในสังคมที่ต้องการหล่อหลอมให้คนในสังคมเป็นคนดี โดยยึดรูปแบบแผนภูมิจักรวาลที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาลสอดคล้องกับความเชื่อที่นำเอาภูเขามาเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยที่ผู้คนในสังคมสมัยก่อนได้ยึดหลักระบบไตรภูมิ และได้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมเชิงรูปธรรมที่สร้างแนวความคิดให้สังคมรับรู้ถึงแนวคิดทางศาสนา ซึ่งสามารถมองได้ว่าการรับรู้เชิงรูปธรรมสอดคล้องกับการเข้าถึงความรู้ในรูปแบบความรู้เชิงบริสุทธิ์ โดยสามารถสังเกตได้ว่า บริเวณที่มีการสร้างศาสนสถานที่สำคัญๆ มักตั้งอยู่บนภูเขาสูงหรือภูเขาที่สำคัญในท้องถิ่นเพื่อสร้างรูปแบบทางรูปธรรมที่สามารถสื่อถึงแนวความคิดในระบบนามธรรมที่กระตุ้นให้มนุษย์พยายามแสวงหาความจริงในความเชื่อที่ถูกเล่าผ่านกันมาซึ่งหลักการและเหตุผลที่แฝงอยู่ในรูปแบบทางกายภาพที่ผ่านแนวความคิดของมนุษย์ที่ต้องการแสดงออกถึงความรู้ที่แท้จริงหรือการเข้าแบบของเพลโต จึงเปรียบเทียบได้กับการเข้าถึงสภาวะอรุณพรหมในระบบไตรภูมินั่นเอง

13. สรุป

ทฤษฎีแบบของเพลโตสามารถประยุกต์ใช้กับความเชื่อและความศรัทธาของคนไทย เพราะได้นำแนวความคิดเรื่องระบบไตรภูมิเปรียบเสมือนเป็นความคิดในรูปแบบของเพลโต ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้ได้พัฒนาต่อยอดสู่รากเหง้าของวัฒนธรรมตั้งแต่ดินแดนอาณาจักรขอมโบราณ พม่า ลาว และประเทศไทยในปัจจุบัน โดยการผสมผสานกับแนวความคิดเรื่องระบบนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเดิมได้รับแนวความคิดเรื่องศาสนาพุทธ เมื่อแนวความคิดเรื่องไตรภูมิและระบบจักรวาลเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยการสร้างเจดีย์ต่างๆ เพื่อทำการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และทดแทนการขาดหายไปของสัญลักษณ์ทางระบบนิเวศเชิงวัฒนธรรม จนนำมาสู่การพัฒนาแบบทางสถาปัตยกรรมไทยมากมาย ทั้งเจดีย์ทรงระฆัง พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร พระปรางค์รูปทรงจอมแห วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพฯ เป็นต้น ซึ่งสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เป็นการกระตุ้นการรับรู้ด้านผัสสะของมนุษย์ในสังคมพระพุทธศาสนาที่หล่อหลอมระบบความคิดผ่านความเชื่อเรื่องไตรภูมิที่ถ่ายทอดกันมา โดยที่การรับรู้ทางกายภาพนี้ นำไปสู่การสร้างเชื่อเพื่อที่ดึงดูดให้คนในสังคมเปิดใจรับฟังคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าตามหลักศาสนาพุทธที่เน้นแนวความคิดเรื่องศีลธรรมความดีงามเพื่อนำไปสู่การค้นพบแนวทางที่ค้นพบความจริงของชีวิต นั่นคือ การหลุดพ้นแนวความคิดดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิดของเพลโตที่มุ่งสร้างความรู้ที่แท้จริงโดยผ่านการรับรู้ในเชิงรูปธรรมไปจนถึงนามธรรม เป็นแนวความคิดที่เป็นแบบบริสุทธิ์ (Pure Form) นั่นเอง เมื่อเวลาผ่านไปแนวคิดต่างๆ ที่เคยมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในอดีตนั้น ได้เริ่มเลือนจางหายไป ปัจจุบันการดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปทำให้การแสดงออกเชิงพฤติกรรมของคนในสังคมต่อสิ่งแวดล้อมและรูปแบบเชิงพื้นที่นั้นแตกต่างออกไป มนุษย์เปลี่ยนเป้าหมายในการดำรงชีพไม่ใช่การขึ้นสวรรค์ในช่วงหลังความตาย แต่เป็นการหาความสุขในโลกปัจจุบัน สนใจโลกที่เป็นแบบบริสุทธิ์ (Pure Form) น้อยลง สิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงความเชื่อเรื่องระบบนิเวศทางวัฒนธรรม มนุษย์ไม่เคารพภูเขาหรือมองภูเขาเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่กลับมองว่าเป็นทรัพยากรชนิดหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินตราและสร้างความมั่นคงได้ จึงลงมือทำลายธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ส่งผลกระทบไปทั่วโลก สิ่งเหล่านี้แสดงถึงแนวความคิดที่เปลี่ยนแปลงไป และส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ดังที่เสนอแนวคิดมาข้างต้น

* เจดีย์มูมทั้ง 4 ทิศ ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2509

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้สนับสนุนทุนเพิ่มพูนความรู้ในต่างประเทศ ประจำปี 2554 ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เพื่อเข้าร่วมงาน The 4th SSEASR Conference, Institute of Language and Culture Studies (ILSC), Royal University of Bhutan, Thimphu, Kingdom of Bhutan อาจารย์ ดร. เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง นายสุขสันต์ ชื่นอารมณ์ นายกสิณ ประสิทธิ์โชค นายทศธรรม สิงคาลวณิช นางสาวอิสรา หิรัญลักษณ์ และนางสาวขวัญ พัทธจักรักษ์สันติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง. ภาพสเก็ตช์วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และภูเขาทอง, 2555. (ไฟล์ดิจิทัล).
- คลังปัญญาไทย. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร. (2554). สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2554 จาก <http://www.panyathai.or.th>.
- จำนง ทองประเสริฐ. ปรัชญาตะวันตก สมัยโบราณ. กรุงเทพฯ : แพรวทิพย์, 2509.
- โชติ กัลยาณมิตร. สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. ทฤษฎีการเมืองและสังคม. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2524.
- ทวีเกียรติ ไชยยงยศ. สุนทรียศาสตร์สำหรับคนไทย (3): ทฤษฎีแบบ (Form) ของเพลโต, 2552.
- ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน). ลักษณะไทย มองเมืองไทยและคนไทย ผ่านทางวัฒนธรรม.
- สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2555 จาก <http://www.laksanathai.com/book2/p315.aspx>.
- ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์ และ วิไลรัตน์ ยี่รอด. ห้องเที่ยว-เรียนรู้ อยู่อยุธยา. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส, 2550.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตก. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2525.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. วัฒนธรรมมาลายูนอกมมมของฟอสซิล DeepSouthWatch. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2554. จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/856>
- พรหมพิจิตร, พระ. พุทธศิลปะสถาปัตยกรรมภาคต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2495.
- วิทย์ วิศุทเวทย์. ปรัชญาทั่วไป. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2520.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. ภูเขาศักดิ์สิทธิ์กับความเป็นสากล. เมืองโบราณ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2554 จาก <http://www.siamganesh.com/muangboran10.html>.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม และ รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล. ไตรภูมิ: จักรวาลทัศน์ของชาวพุทธ “ความเชื่อ” กับ “ภูมิสถาปัตยกรรม”. (2554) บันทึกการเสวนาที่จัดขึ้นโดยมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2554 จาก <http://www.oknation.net/>
- ศรีสุธรรมเมธี, พระ. อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อความคิดทางการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ศึกษาเฉพาะกรณี: ไตรภูมิพระร่วง (เดญมิกดา). ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553.
- สมคิด จิระทัศนกุล. รู้เรื่อง วัด วิหาร โบสถ์ เจดีย์ พุทธสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส, 2554.
- สมคิด สวยล้ำ. “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากการตอบปัญหาเวทดาของพระพุทธเจ้า.” ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553.
- สมบัติ จันทร์วงศ์. บทสนทนาของเพลโต ยูโรโทร โฟโลจี ไครโด. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2549.
- สมปอง มนต์ชาโด, พระ. การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาของเพลโตกับพุทธปรัชญาเถรวาท. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553.
- สืบ นาคะเสถียร, มูลนิธิ. ถ้ำ – อาณาจักรแห่งความลึกลับ. (2554) สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.seub.or.th>
- สัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ, พระ. ปรมัตถโชติกะ มหากัมมัฏฐมัตถสังคหิกะ. ปริจเฉทที่ 5 เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ : สนองการพิมพ์, 2535.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. ประเพณีเดือนแปดรับหน้าฝนของคนเหนือ. (2554) สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.sujitwongthes.com>
- หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ฉบับวันเสาร์ที่ 13 มิถุนายน 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2554 จาก <http://www.ryt9.com>
- ทอสุมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สำนัก. Zabout scientist around the world. (2554)
- สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2554 จาก <http://siweb.dss.go.th/Scientist/scientist/Plato.html>
- อันธิกา (นามแฝง). ความงาม ความจริง ความดีกับทฤษฎีศิลปะของเพลโต. (2554) สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2554 จาก <http://hoyjubkab.exteen.com/20090603/entry-4>
- Golfreeze. ภูเขาทอง วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร. (2007) Retrieved April 13, 2011 from <http://www.kammattan.com/board/index.php?topic=570.0>
- Wordpress. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร. (2554) สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.wordpress.com>
- 7wondersthailand. ไตรภูมิพระร่วง/ ไตรภูมิภค/ เดญมิกดา (พญาสิทธิ) – สุดยอดวรรณคดีสมัยสุโขทัย. (2553) สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2555 จาก <http://www.7wondersthailand.com>.

ภาษาต่างประเทศ

- Capistran, M.D. "Plato's Divided Line Analogy". **The Raleigh Tavern Society**. (2001)
Retrieved November 29, 2001 from <http://www.raleightavern.org/dividedline.htm>.
- Dickie, G. **Introduction to Aesthetics: An Analytic Approach**. (2004) Retrieved April 13, 2011
from <http://www.artgazine.com/shoutouts/>
- Gewirth, A. **Political Philosophy**. London : The Macmillan Company, 1965.
- Harmon, M. J. **Political Thought: From Plato to the Present**. New York : McGraw-Hill Book, 1954.
- Hegel, G.W.F. **Reason in History**. (translated by Hartman, R. S.). New York : The Liberal Arts Press, 1995.
- Lacewing, M. **Plato's theory of Forms**. Retrieved April 13, 2011
from www.alevelphilosophy.co.uk.
- Patocka, J. **Plato and Europe**. (translated by Lom, P.). Stanford, California : Stanford University Press, 2002.
- Sahakian, W.S. **History of Philosophy**. New York : Barnes & Noble Books, 1968.
- Shields, C. **Classical Philosophy: a Contemporary introduction**. New York : Routledg, 2003.
- Tyson, P. "Reasoning within the Good: An Interview with David C. Schindler". **Radical Orthodoxy : Theology,Philosophy Politics**. Vol. 1 No 1& 2. (August, 2012)
- Wikipedia. **Wat Arun from Chao Phraya River**. Retrieved April 13, 2011 from <http://th.wikipedia.org/>

Thai Concept of Forms : A Case of Mountain Religion through Platoian Analysis

Pimwadee Eomthurapote

Head, Department of Academic and Research, Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University
Rangsit Campus, Klongluang, Patumtani 12121

e-mail: khunpim@yahoo.com

Abstract

The Mountain in this context is not the physical mountain, but is interpreted on huge belief of faith. The mountain appears on the pinnacle of Thiphum which is symbolized the Mount Meru as the center of the universe. This paper is the analysis of Thai concept of Forms inspired by mountain through Platoian's Theory of Forms. After studying inductive reasoning from literatures, phenomena, and the interpretation of religious space manipulation, the analysis of Plato's Theory of Forms could explain two perceptions of forms; the objective world and recognition of the intellectual world. Plato's World of Forms also elaborates levels of perceptions in four levels, that are 1) Imagining 2) Belief 3) Reasoning, and 4) Perfect Intelligence. The perception of concrete in accordance with the access to knowledge in the pure form. The paper raises cases of how monasteries in Thailand were influenced by the mountain's concept and how the ideological recognition has changed over time.

Keywords : Theory of Forms, Triphum, Concrete - Know what can be touched with the body, Abstract - No image is one thing that does not know to along with concrete)

